

Lõpueksamite koolishindamisest

Einar Rull, eksamiarenduse nõunik

Õppealajuhatajate infopäev Tallinna
Õpetajate majas 13. jaanuaril 2009

Kui eelarvet vähendatakse, siis paratamatult kannatab kvaliteet. Tekib küsimus, millised eelarvekärped oleksid kõige vähem kahjulikud. Üks võimalus oleks, kasutada tsentraalse hindamise asemel koolishindamist. Nagu me teame, kasutataksegi põhikooli lõpus tsentraalselt ette valmistatud tööde koolihindamist ja seoses sellega oli eelmise aasta eksamite järel erilise tähelepanu all koolis tööde parandamise kvaliteet. Ehkki me oleme seda ka varem teinud ja saatnud kurjad kirjad koolidesse, kus hindamisega on olnud kõige rohkem probleeme, siis on see olnud vaid üks eksamite igaaastase analüüsi eesmärkidest. Sellel aastal oli rahapuudusel teisi eesmärke tagasi tõmmatud ja pearõhk just koolis hindamise kvaliteedil. Tulemusi saab kasutada ka ennustamiseks, mis juhtuks siis, kui ka gümnaasiumi lõpus võetakse kasutusele koolis hindamine.

Mis on koolishindamisel head?

- Kõik õpilased üle riigi lahendavad samu ülesandeid
- Hindamisel usaldatakse õpetajat
- Võimalus üllatuste korral adekvaatselt reageerida, sest iga õpetaja teab oma õpilasi kõige paremini
- Vähem välist sekkumist ja stressi
- Võimaldab parandada õpetajate hindamise kvaliteeti, sest hindamist analüüsitakse
- Kas midagi veel?

Tsentraalse hindamise head küljed on väga kerged meelest minema ning selleks on alati kasulik säilitada kusagil ka koolishindamist ja siis võrrelda tulemusi.

Küsimus on selles, et kas gümnaasiumi lõputunnistusel on tähendus vaid kooli kontekstis või kogu riigi kontekstis.

Mis on halba?

- Kooliti hindamise tase erinev
- Palju hindamisvigu, tahtlikke ja juhuslikke
 - Põhjus 1: õpetajatel kohati raskusi oma aine tundmisega
 - Põhjus 2: õpetaja hindab õpilase kuvandit, mitte eksamitööd
- Lõpuks pole ka statistika usaldusväärne
- Lõputunnistus kaotab üleriigilise tähenduse
- Kõrgkoolid ei pea koolihindamist usaldusväärseks

Millega ma seda kinnitan? Põhikooli eksamite valimeid analüüsivad sõltumatud analüüsijad, sisuliselt nende vastutusel.

Kas meil on liiga palju välist kontrolli?

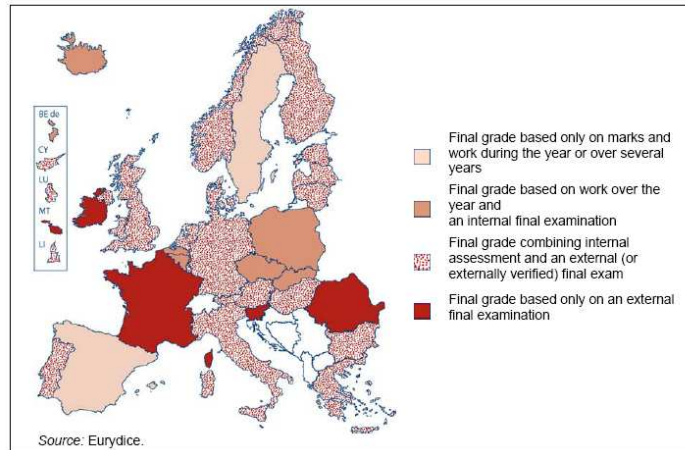
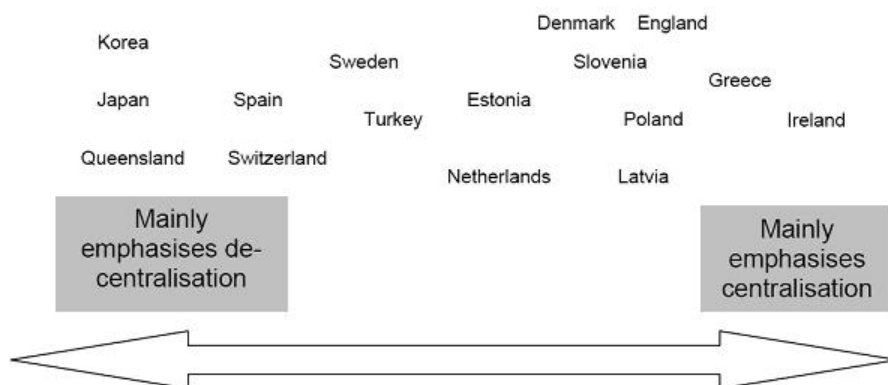

Figure 2: Certified assessment at the end of general upper secondary education, 2002/03

Kui palju kasutatakse üldse teistes riikides välishindamist ja sisehindamist. Kui me vaataksime ainult gümnaasiumi lõputaset, siis saaksime järgmistes värvides Euroopa kaardi. Punasega on joonistatud need riigid, kus loevad ainult üleriiklikult korraldatud eksamihinded ning kus koolis pandud erinevate ainete koondhinded ei lähe üldse arvesse. Neid riike on vähe. Täpilisena on märgitud need riigid, kus lisaks üleriigilistele eksamihinnetele võetakse arvesse ka koolis kursuste lõpus pandud hindeid ning ka Eesti kuulub sellesse kategooriasse. Pruuniga on märgitud need riigid, kus on olulised koolieksamid ja kursusehinded. Meie põhikooli lõpetamine kuuluks ka siia kategooriasse. Helepruuniga on need riigid, kus pole üldse lõpueksameid ning koolihinnetega minnakse ülikooli. Valge värviga on need riigid, kus on korruga käibel palju erinevaid süsteeme ja endise Jugoslaavia riigid. Nurisetakse igal pool, sest õpetajatele ei meeldi, et neid kontrollitakse.

Kus oleme teiste riikidega võrreldes?

Siin on suhteliselt juhuslik valim erilmelistest riikidest, detsentraliseerimise all mõeldakse nii koolis parandamist kui ka seda, et mitte ministeerium, vaid eraldi sõltumatu organisatsioon tegeleb eksamitega või et eksamitegemine on maakondade tasemele delegeeritud.

Kas sise- või välishindamine

- Koolihindamine on ebatäpsem, kuid ei vaja üheski riigis õigustamist, sest õpetajatele meeldib vähem välist kontrolli
- Tsentraliseeritud hindamine on küll täpsem, kuid ebapopulaarsem
- Mõlema süsteemi kooseksisteerimine võimaldab võrdlust, et mõlema süsteemi häid ja halbu külgi mitte unustada.

Eksamite populaarsusega tegelevad kõik riigid. Rikkamad riigid on loonud midagi pressieetika nõukogu taolist, mis vaatleb, et kõik etteheidet riigieksamite küsimustes ausate lahendusteni jõuaksid. Selle töötajad on üsna populaarsed inimesed, sest esinevad pidevalt ajakirjanduses ja televisioonis, vastavad parlamendikomisjonides ning korraldavad uurimusi. Nende töö tagajärjel on vähenenud põhjendamatute etteheidete hulk eksamikorraldusele, sest põhjendamatute etteheidete tegija satub massimeedias kriitika turmtule alla.

Kas eksamid soodustavad tuupimist ja drillimist?

- Tuupimine on seotud ebaprofessionaalse õpetamisega, mitte lõpueksamitega
- Elus läheb vaja asju, mis tuleb pähe õppida, sõltumata sellest, kuidas me asja nimetame
- Nurinat on põhjustanud ka ebatüüpiliste ülesannete kasutamine – seega justkui kaitstakse tuupimist ja drillimist

Näiteid etteheidetest eksamitele ja meie eksamispetsialistide vastustest neile.

Eksamid mõjutavad õpetamist

- Eksamid mõjutavad õpetamist kõigis riikides. Kui eksamid on tasemel ja mitmekesised, on sellest eelkõige kasu.
- Kui lõpueksamite asemel on ülikooli sisseastumiseksamid, näiteks Jaapanis, siis mõjutavad ka need õpetamist. Kuid siis suunavad kõrgkoolide vastuvõtu-komisjonid õpetamist gümnaasiumis, mitte RÕK. Kas see on parem?

Kas eksamite mõju õpetamisele on hea või halb, kuidas õnnestub riikliku õppekava kohaselt õpetada, kui tegelikult on eksamitel sedavõrd suur mõju.

Ajaloo ja võõrkeelee näide

- Ajalooeksami keskmine tase tõuseb – järelikult on ilmne, et tegeldakse kriitilise mõtlemise kujundamisega, mitte drillimisega.
- Kes kõnelevad eksamite faktikeskusest, toetavad üldlevinud müüti, kuid ei too kinnituseks ühtegi näidet ning ei tunne eksami sisu
- Kas oma seisukoha argumendi või näitega põhjendada õppimine on drillimine
- Riigieksamid on parandanud õpilaste üldist võõrkeeleskust, sest pööratakse tähelepanu kõigile osaoskustele

Järgnevad slaidid tuginevad autentselt analüüsijate lähenemisele. Kuidas mõjutavad eksamid õpetamist meil, ajaloo ja võõrkeelee näitel.

Keemia analüüsist

- Eksamitöö oli lihtsam kui eelmisel aastal, polnud ebatraditsioonilist ülesannet ja ülesannet tugevamatele, ometi olid tulemused viletsamad
- Parandamisel paistis silma õpetajate ebapiisav ainetundmine, punkte antakse põhjendamatu või ei osata hinnata alternatiivsete lahenduskäikude õigsust
- Osadel töödel kirjalikud parandused puuduvad ja punkte antakse juhuslikult
- Õpilastel on töö ajal olnud võimalus informatsiooni vahetada
- Õpetajad on osa vigasid parandanud sinise värviga ja mitte arvestanud vigadena
- Vead olid sarnased varasemate aastatega ja vigadest ei õpita
- Vigade suure arvu tõttu tuleks kõik eksamitööd uuesti hinnata ja statistika uuesti arvutada, keskmine tulemus võib erineda kuni 10 punkti 100-st.

Vaatleme nüüd lähemalt teiste ainete põhikooli eksamitööde analüüsides hindamise kvaliteedi küsimusi, tegemist on lõikudega analüüsides, mis on tervikuna välja riputatud ka internetis. Esitan siin kontsentraadi, et kokku hoida Teie lugemisaega. Samad probleemid tekiksid meil gümnaasiumi lõpu riigieksamite hindamisel, kui me kasutaksime koolishindamist ning kas me oleksime tekkivateks probleemideks valmis. Põhimõtteliselt peaks kooli juhtkond vastutama.

Matemaatika

- Neid vigu, millele on juhitud tähelepanu varasematel aastatel, esineb vähem
- Kahes koolis ei märgitud töödes ühtegi viga, viies koolis märgiti valikuliselt, kaks kooli parandas hariliku pliiatsiga
- Hindamine on ebajärjekindel, samade vigade korral kord antakse punkte, kord mitte isegi samas klassis
- Üks kool alandas hindeid vormistamise eest, samas ei võetud punkte maha vastuse kontrolli puudumise eest
- Enamus eksamikomisjone ei kontrolli töid üle teist korda
- Õpilane ei saa hinnet vastavalt saavutatule vaid sellise hinde, mida õpetaja tahab, mis läheks kokku aastahindega

Füüsika

- Peaaegu kõigis eksamitöodes oli hindamisel puudusi
- 75% oli kas hästi, väga hästi või suurepäraselt hinnatud
- 25% tööde puhul esines hindamise subjektiivsust ja tähelepanematust
- Osades töödes omistati poolikuid punkte
- Mustandlehed ei olnud nõuetekohaselt vormistatud
- 5% tööde puhul ei olnud võimalik mõista, mille eest on punkte antud või mille eest oli maha võetud, sest oli kõrvale kaldunud hindamisjuhendist
- 4% tööde puhul olid punktid valesti kokku arvestatud
- 5% tööde puhul võis kahtlustada mahakirjutamist (vigased vastused üksüheselt kattuvad)
- Õpetajad hindavad ühes koolis sarnaste vigade puhul õpilasi erinevalt
- Ühe kooli kaks tööd sisaldasid liiga õigeid vastuseid – olid hindamisjuhendist maha kirjutatud
- Keskmine hinne langes pärast ümberhindamist 0,1 punkti võrra 5 palli süsteemis.
- Õpetajad venitavad punkte, et vältida hinde “2” panekut
- Õpetaja võiks olla ka igapäevasel hindamisel objektiivsem

Bioloogia

- Hindamine tervikuna ebäühtlane
- Ka hindamine kooli piires ebäühtlane
- Umbes kolmandikes koolides vähemal või suuremal hulgal hindamisvigu
- Raskusi vastuste hindamisega, mis ei lange kokku hindamisjuhendiga
- Vale vastuse eest antakse punkte

Eesti keel ja kirjandus

- Kahese ja kolmese aastahindega õpilasi hinnatakse pigem alla, neljaseid ja viieseid õpilasi üle. Rohkem eksitakse tüdrukute hindamisel.
- Hindepiiril olevaid töid on üle hinnatud ja üles venitatud
- Suuremaid eksimusi ei olnud, küll aga võis täheldada kiirustamisest tingitud hooletusvigu.

Geograafia

- Seoses aine halva tundmisega ei suudeta järgida tihti ka hindamisjuhendit
- Paljud õpetajad üritavad eksamitööle välja venitada aastahinde tulemust
- Sama töö eest võib samas klassis saada erineva tulemuse
- Tüdrukud saavad paremaid aastahindeid, eksamil ja PISA uuringus on aga poisid tublimad – kas geograafiaõpetajad teevad poistele liiga?

Hindamisjuhend oli tegelikult soovituslik.

Ühiskonnaõpetus

- Kõige rohkem probleeme täiskasvanute gümnaasiumide õpetajatel
- Hindamine ebahühtlane nii koolide vahel kui koolisiseseelt
- Eksiti põhjendamiste ja näidete toomise hindamisel
- Ei peetud hindamisjuhendist kinni ka siis, kui küsimus eeldas konkreetset teadmist
- Loeti õigeks vastuseid, mille puhul oli ilmne, et õpilane pole asjast aru saanud
- Maksimumpunkte anti mittetäielike vastuste eest
- Õige vastuse eest jäeti punktid andmata, vale vastuse puhul anti punkte
- Ülesande ja eksamitöö eest anti rohkem punkte, kui oli üldse võimalik anda
- Eksiti punktide liitmisel, ei peetud kinni hindamisskaalast
- Kohati tekkis küsimus, kas ka õpetaja ise teab

Kokkuvõttes:

- Igal aastal on manitsetud õpetajaid vältima subjektiivsust ning seda üsna tulutult praktiliselt kõigis ainetes
- Õpetajad ei järgi hindamisjuhendit, tsentraliseeritud hindamise kadumisel avalduks veel rohkem õpetajate subjektiivsust

Hindamine riigieksamitel

- Riigieksamite hindajad saavad täiendavat koolitust ning nende hindamist ühtlustatakse
- Riigieksami tööde hindamine on anonüümne ja hinnatakse ühtsetelt alustelt
- Õpilased saavad oma tulemusi vaidlustada
- Kui õpetajad peaksid hindama riigieksamitöid koolis, eeldab see väga laiaulatuslikku ja pidevalt toimuvat hindamise koolitust – kust leida selleks ressursid.

Millised on riigieksamitel hindamise tugevad küljed, mida koolihindamine peaks üle võtma.

Riigieksamid

- Riigieksamid pakuvad õpilastele selgeid eesmärgi oma elu kavandamiseks ja võimaluse ennast teistega võrdlemiseks
- Ei pea killustuma lõpueksamite ja sisseastumiseksamite vahel
- Riigieksamid aitavad mobiliseerida haridusse ka kooliväliseid ressursse
- Riigieksamite tulemusi kasutatakse välismaa ülikoolidesse siirdumisel
- Riigieksamid toetavad kõrgkultuuri järelkasvu jätkusuutlikkust
- Riigieksamite materjalid on kvaliteetne õppematerjal
- Riigieksamid annavad objektiivsema tagasiside olukorrast hariduses. Me saame parandada vaid seda, mida me mõõdame.
- Nagu igal heal asjal, on ka riigieksamite süsteemil oma puudused
 - Üsna kulukad ja keerulised ette valmistada
 - Sunnivad õpetajatel ja vanematel ennast pingutama, see tekitab vastuseisu
 - Üheks päevaks õppimise strateegia ei tööta riigieksamite olemasolul
 - Pingeridade tagasiside ei ole alati õiglane
 - Ei paku parimatele õpilastele pinget sügavuti minemiseks, 8 eksami sooritamise asemel võiks pigem lemmikainetes sügavuti minna
 - Kas midagi veel?

Riigieksamite olulisuse hindamisel on tihti olnud puudus laiemast fookusest, vaadeldakse vaid riikliku õppekava rakendamise aspekte. Ei vaadelda nende laiemat kultuurilist mõju, mis muutuks riigieksamite institutsiooni muutumisega. Et kool ei oleks mitte broilerikasvatus, kus kõik on ühtviisi omandanud RÕK-i, vaid võimaldaks ka ühiskonnale vajalikku diferentseerumist ning õpilastele leida nendele sobivat rolli.

Küsimusi palun!